

KOMPARATIVNA ANALIZA MODELA FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA I NJIHOV UTJECAJ NA KVALITET FINANSIJSKIH IZVJEŠTAJA

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE FINANCIAL REPORTING MODELS AND THEIR IMPACT ON THE QUALITY OF THE FINANCIAL STATEMENTS

mr. sc. AMELA PIRALIĆ, viši asistent

Univerzitet „Džemal Bijedić“ u Mostaru, Ekonomski fakultet

Sažetak: *Sistem finansijskog izvještavanja jeste sistem sastavljen od praćenja evidentiranja analiziranja te pravilnog i adekvatnog prezentovanja finansijskih informacija relevantnih za donošenje poslovnih odluka. Struktura informacija koje se prezentuju zavisi od nacionalnih i međunarodnih propisa ali u značajnoj mjeri i od odabranog i zastupljenog sistema finansijskog izvještavanja. Čitanje finansijskih izvještaja, njihovo razumijevanje i upotreba u procesu donošenja poslovnih odluka zahtjeva poznavanje sistema i temelja na kojima su izvještaji sastavljeni. Razvoj sistema karakteriše nekoliko faza koje su u konačnici dovele do klasifikacije sistema izvještavanja na dva sistema i to: kontinentalni model i anglosaksonski model finansijskog izvještavanja. Ovaj rad predstavlja osnovne karakteristike oba pomenuta modela sa ciljem ukazivanja na potrebu razumijevanja sistema izvještavanja kako bi se adekvatno mogli razumjeti finansijski izvještaji subjekata koji posluju na područjima koje karakteriše svaki od sistema. Kvalitet finansijskih izvještaja određen je u osnovi načinom vrednovanja i priznavanja pozicija finansijskih izvještaja te izbor sistema koji na različite načine definiše osnove vrednovanja značajno djeluje i na kvalitet finansijskih izvještaja.*

Ključne riječi: *sistem izvještavanja, kontinentalni model, anglosaksonski model, kvalitet finansijskih izvještaja*

Abstract: *The financial reporting system is a system of monitoring, recording, analyzing and adequately presenting financial information that is relevant for making business decisions. The structure of information presented in the financial statements depends on national and international regulations, but also to a large extent on the financial reporting system selected and represented. Reading, understanding and using the financial statements in the business decision-making process requires knowledge of the systems and*

the basis on which the financial statements are prepared. Financial reporting systems evolved through several phases that ultimately led to the classification of reporting systems into two systems: the continental model and the Anglo-Saxon financial reporting model. This paper presents the basic features of both models presented in order to indicate the need to understand the reporting system in order to be able to adequately understand the financial statements of entities operating in the areas characterized by each system. The quality of the financial statements is determined essentially by the manner of valuation and recognition of the positions of the financial statements, and the choice of a system that defines the basis of the valuation in various ways significantly affects the quality of the financial statements.

Key words: *financial reporting system, continental model, The Anglo-Saxon financial reporting model, quality of the financial statements*

UVOD

Cilj finansijskih izvještaja jeste da pruže informacije o finansijskom položaju, uspješnosti i promjenama finansijskog položaja subjekata a sa ciljem osiguranja korisnih informacija širokom krugu korisnika a donošenju ekonomskih odluka. Finansijski izvještaji pripremljeni u ovu svrhu udovoljavaju uobičajenim potrebama većine korisnika. Međutim, stvarnost je da finansijski izvještaji ne pružaju sve informacije koje bi korisnicima bile potrebne u postupku donošenja ekonomskih odluka. U ovom postupku evidentno je da finansijski izvještaji ne prezentuju informacije koje imaju nefinansijski karakter, iako nerijetko mogu biti i značajne i relevantne. Kvalitetan sistem finansijskog izvještavanja, u savremenim uslovima, mora udovoljiti zahtjevima osiguranja osnove za stabilan rast i razvoj privrede i društva u cjelini što čini fokus javnog interesovanja. Uslov postizanja i osiguranja informacija od javnog interesa jeste transparentno finansijsko izvještavanje koje treba doprinijeti smanjenju jaza između očekivanja korisnika i onoga što finansijski izvještaji nude. Opšteprihvaćena je činjenica da finansijsko izvještavanje nikada nije bilo samo sebi svrha niti je imalo svoje sopstvene ciljeve, ono je preduslov da tržišna ekonomija funkcioniše na jakim temeljima. Kvalitetan sistem finansijskog izvještavanja kao rezultat ima izvještaje sastavljene od kvalitetnih informacija koje su osnov poslovnog odlučivanja na mikro nivou ali i pružanja kvalitetne osnove uspješnom poslovanju subjekata i na makro nivou. Prezentacija informacija u finansijskim izvještajima odgovornost je uprave kompanije obzirom da je u stvari uprava i jedina

koja raspolaze relevantnim informacijama kao ključnim resursom u postupku izvještavanja. Fokus uprave treba biti adekvatan izbor sistema izvještavanja i načina prezentovanja korisnih informacija zadovoljavajući postavljene norme izvještavanja u okviru nacionalne privrede.

MODELI FINANSIJSKOG IZVJEŠTAVANJA

Osnovu modela finansijskog izvještavanja čine kriteriji priznavanja pozicija koje ulaze u finansijske izvještaje te metoda utvrđivanja vrijednosti priznatih pozicija što direktno djeluje na prezentovani položaj i uspješnost poslovanja izvještajnog subjekta. Postoje različiti faktori djelovanja iz okruženja koji su stvorili računovodstvene klustere sa prevashodno različitim kriterijima vrednovanja tj. mjerenja i objavljivanja što za posljedicu ima grupisanje sistema računovodstva. Osnovno načelo grupisanja računovodstvenih sistema ogleda se u procjeni postojanja i jačini utjecaja različitih interesnih skupina, obima i strukture regulacije sistema od strane države. Više je različitih podjela i različitih skupina sistema finansijskog izvještavanja klasifikovanih prema raznim kriterijima i faktorima koji eventualno mogu djelovati na sistem izvještavanja.

Podjele sistema finansijskog izvještavanja izvršene su prema nekoliko kriterijima kao što su:

- a) Mogućnosti kontrole sistema;
- b) Prema fleksibilnosti sistema izvještavanja;
- c) Prema obimu i dimenzijama mjerenja i objavljivanja finansijskih informacija te
- d) Prema strukturi i utjecaju vlasnika kapitala na izvještavanje i sistem izvještavanja.

Istraživanja su pokazala da je posljednja i najznačajnija podjela u stvari relevantna, posebno kada se o njoj govori u kontekstu kvalitete finansijskih izvještaja, a to je podjela zasnovana na kriteriju utjecaja vlasnika kapitala i vlasničke strukture na izvještavanje sa jedne strane, i s druge strane na stepenu utjecaja državne i zakonske regulative na sistem finansijskog izvještavanja. Sistemi koji su se izdiferencirali na bazi pomenutih kriterijuma jesu anglosaksonski i kontinentalni sistem izvještavanja. Sistem finansijskog izvještavanja u kontinentalnoj Evropi homogen je i predstavlja suprotnost u odnosu na anglosaksonski sistem (sa izuzetkom Holandije koja ima sistem sličan anglosaksonskim zemljama).

Anglosaksonski model finansijskog izvještavanja

Anglosaksonski model finansijskog izvještavanja, obuhvata zemlje čije je izvještavanje pod slabijim utjecajem državne regulative u sistemu izvještavanja i tu spadaju sljedeće zemlje: Velika Britanija, SAD, Holandija, Irska, Australija i druge zemlje koje su bile pod ekonomskim i političkim utjecajem Velike Britanije, odnosno druge anglosaksonske zemlje. U procesu razmatranja sistema finansijskog izvještavanja, a sa ciljem uspostavljanja jedinstvenih premisa na kojima bi najjednostavnije bilo uspostaviti kvalitetan sistem finansijskog izvještavanja, bitno je nagasiti da sličnosti anglosaksonskog i kontinentalnog modela su mnogobrojnije od njihovih razlika te da, ukoliko bi postojala volja nosilaca politike finansijskog izvještavanja, razlike bi bilo veoma jednostavno prevazići. Karakteristike po kojima se razlikuju dva pomenuta sistema finansijskog izvještavanja ogledaju se u nekoliko segmenata kao što su: pravni sistem odnosno pravno uređenje, zakonodavstvo, izvori finansiranja odnosno porijeklo kapitala, te poreski sistem pojedinih zemalja.

Modeli finansijskog izvještavanja prema osobinama pravnog sistema diferenciraju se u zavisnosti od činjenice da li se pravna regulativa zasniva na običajnom pravu ili propisanom zakonodavnom pravu. Anglosaksonsko područje, a samim tim i anglosaksonski model finansijskog izvještavanja, karakteriše običajno pravo. U zemljama anglosaksonskog područja većina ili skoro svi zakoni doneseni su od strane sudije i sudova na način da se donosi najrealnije rješenje sistemom „od slučaja do slučaja“, čime rješenje slučaja prvi put postaje pravilo za rješavanje istih ili sličih problema u budućnosti. Ovakav oblik pravnog poretka znatno je fleksibilniji te se Zakoni, iako postoje, više usmjeravaju na eliminaciju neželjenog ponašanja pojedinaca nego na propisivanje detaljnih i krutih pravila ponašanja pojedinaca u zemljama sa ovakvim uređenjem. Specifičnost anglosaksonskog sistema finansijskog izvještavanja ogleda se u činjenici da, država i zakonodavstvo ne propisuje formu niti sadržaj finansijskih izvještaja, niti je propisan način, dinamika i specifičnosti objavljivanja finansijskih informacija.

Uređenje sistema finansijskog izvještavanja ovih zemalja ogleda se u utvrđivanju najbolje prakse izvještavanja koja se kasnije uokviri u standarde, smjernice ili preporuke za finansijsko izvještavanje. Ono što je bitno naglasiti u ovom dijelu jeste da, finansijsko izvještavanje ovih zemalja usmjereno je, u značajnoj mjeri ka nužnosti objavljivanja informacija koje zahtjevaju dioničari i informacija koje mogu djelovati na donošenje odluka dioničara. Prema anglosaksonskom modelu finansijskog

izvještavanja privredni subjekti su u opštem smislu dužni prezentovati finansijske informacije na fer i istinit način bez propisivanja zvanične forme i načina objavljivanja. U smislu ovog zahtjeva ukoliko subjekat nije u stanju dokazati drugačije ili bolje načine prezentovanja računovodstvenih informacija onda je dužno slijediti Standarde postavljene kao okvir nacionalnog izvještavanja ili ako takvi ne postoje onda Standarde Odbora za računovodstvene standarde.

Obzirom da se radi o više fleksibilnom nego regulisanom obliku finansijskog izvještavanja ipak u pojedinim situacijama postoji obaveza regulisanja sistema finansijskog izvještavanja od strane države i to u slučajevima kada:

- Regulacija slobodnog tržišta je neefiksna te ima tendenciju samourušavanja;
- Informacije koje nastaju kao posljedica samoregulacije nisu dovoljno kvalitetne;
- Zbog mijenjanja fokusa sa povjerilaca na kreditore sistem je više konzervativan nego u zemljama sa regulisanim izvještavanjem¹.

Praksa finansijskog izvještavanja u značajnoj mjeri ovisi o vrsti i strukturi izvora finansiranja, obzirom da davaoci kapitala imaju različite potrebe za objavljivanjem različitih informacija. Osnovne karakteristike anglosaksonskog sistema finansijskog izvještavanja sa aspekta strukture izvora finansiranja i finansijera ogleda se u: strukturi davaoca kapitala (privatni investitori), razvijenosti tržišta kapitala (razvijeno tržište sa velikim brojem kompanija koje kotiraju na pomenutom tržištu), objavljivanje informacija (kontinuiran pritisak na objavljivanje internih informacija i značajan naglasak na ulozi revizije u praćenju kvaliteta objavljenih informacija), i u konačnici obilježja i principi samog sistema (fer prezentacija informacija, fleksibilnost u objavljivanju informacija, mogućnosti procjene, i kontinuirano slobodno i transparentno finansijsko izvještavanje).

Usaglašenost poreskog sistema i odredbi sistema finansijskog izvještavanja čini razliku sistema finansijskog izvještavanja nastalu kao posljedica različitih poreskih sistema i poreskih propisa. Sistemi u kojima su poreski sistem i poreski propisi u značajnoj mjeri neovisani od sistema i regulisanja finansijskog izvještavanja čine anglosaksonski sistem finansijskog izvještavanja. U ovom sistemu potpuno je neovisno

¹ Roberts, C., Weetman, P., Gordon, P. (2008): International Financial Reporting: A Comparative Approach, Fourth Edition, Pearson Education Limited, Harlow, p. 151-152.

uspostavljanje i poštovanje poreskih od propisa i običaja koji čine sistem finansijskog izvještavanja. Značajnija distinkcija sistema finansijskog izvještavanja prema kriteriju poreskog sistema evidentna je sa aspekta učestalosti objavljivanja finansijskih izvještaja i poreskog bilansa. Anglosaksonski sistem karakteriše različitost objave finansijskih od poreskih izvještaja. Specifičnost anglosaksonskog sistema finansijskog izvještavanja ogleda se u činjenici da su odredbe finansijskog izvještavanja zasnovane na komercijalnim pravilima i značajno su različiti od pravila kojima se propisuje praćenje, evidencija i objavljivanje poreskih izvještaja. Element koji čini najznačajniju razliku ogleda se u vrednovanju elemenata izvještaja. Naime finansijski izvještaji, kako je i prethodno navedeno, prezentuju pozicije koje su vrednovane po fer vrijednosti dok poreski propisi zahtjevaju vrednovanje prema historijskom trošku.

Anglosaksonski model finansijskog izvještavanja ima svoje specifičnosti i kada posmatramo računovodstvenu profesiju. Naime, kada se govori o profesiji, onda je to moguće posmatrati sa dva aspekta. Prvo sa aspekta obima članova i organizacije računovodstvene profesije a nakon toga i sa strane uloge računovodstvene profesije u zakonodavnom regulisanju sistema izvještavanja. Osnovne karakteristike anglosaksonskog modela ogledaju se u značajnom obimu članova računovodstvene profesije i značajnoj razlici profila stručnjaka u zemljama koje čine ovaj sistem, u odnosu na kontinentalni pristup. Naime značajan je obim profesionalaca, ali je njihova struktura raznolika počevši od članova koji su penzionisani do onih koji računovodstvena znanja koriste kroz obavljanje drugih privrednih djelatnosti, a koje nisu direktno vezane sa računovodstvom.

Obzirom da je struktura računovodstvene profesije značajan faktor koji opredjeljuje sistem finansijskog izvještavanja to je bitno naglasiti faktore utjecaja na sistem izvještavanja a to su:

- Odnos poreskih i računovodstvenih stručnjaka unutar jedne zemlje;
- Broj članova unutar profesije prema aktivnosti unutar računovodstvenih poslova ili aktivnost unutar bilo koje oblasti, a da postoji članstvo u udruženjima računovođa;
- Stepen i nivo obrazovanja koje pojedinac mora imati a da bi bio član udruženja računovođa, odnosno član profesije;
- Prema vrsti revizije koju mogu obavljati pojedini revizori i koncizna propisanost pojedinih prava i obaveza revizora.²

² Nobes, Ch., Parker, R. (2010): Comparative International Accounting, Eleventh Edition, Financial Times Press, London, p. 27.

Prema ulozi koju računovodstvena profesija ima u kreiranju i održavanju kvalitetnog sistema finansijskog izvještavanja, u zemljama običajnog prava, profesija je u značajnoj mjeri tradicionalno samoregulisana u smislu da ista preuzima odgovornost za licenciranje računovođa i revizora postavljajući uslove pristupanja, obuke i polaganja ispita. Posljednji segment u analizi fakotra koji opredjeljuju izbor jednog od dva predstavljena modela finansijskog izvještavanja jeste nivo inflacije i inflatorna kretanja u pojedinim zemljama. Ukoliko postoji značajna stepen inflacije u pojedinim zemljama onda je evidentno da, za finansijsko izvještavanje nerealno primjenjivati, kao osnovu mjerenja, historijsku vrijednost ili vrednovanje po historijskom trošku, te se u ovakvim ekonomijama pribjegava vrednovanju po fer vrijednosti i pribižavanju anglosaksonskom modelu finansijskog izvještavanja. Iako je u inflatornim uslovima potrebno posezati za značajnim državnim uticajem u regulaciji svih segmenata privrede to, u realnom sistemu finansijskog izvještavanja nije slučaj i prirodnije je primjenjivati osnovne elemente slobodnijeg sistema finansijskog izvještavanja.

Kontinentalni model finansijskog izvještavanja

Kontinentalni model finansijskog izvještavanja u glavnom obuhvata zemlje kontinentalne Evrope i Japan te nekolicinu afričkih zemalja. Za razliku od anglosaksonskog modela, kontinentalni model podrazumijeva jaku ulogu države i značajno državno regulisanje sistema finansijskog izvještavanja koji bi bio decidno i detaljno propisan. Kontinentalni model je dakle zasnovan na zakonodavnom pravu kojim se reguliše sistem finansijskog izvještavanja. Kontinentalni model izvještavanja zasnovan je na rimskom pravu i svi propisi se zasnivaju na zakonima koji prethodno moraju biti posebno dogovoreni.

Uloga zakona, u ovom sistemu je dakle da propiše i obaveže prihvatljivo ponašanje subjekata u postupku finansijskog izvještavanja. Zakoni se sastoje u glavnom od pravila i procedura koje se moraju poštovati i zakoni koji se odnose na privredu u glavnom regulišu ponašanje svih poslovnih subjekata uključujući regulisanje računovodstva. U identifikovanju područja primjene kontinentalnog modela finansijskog izvještavanja izdiferencirale su se tri orijentacije i to: francuska, njemačka i orijentacija skandinavskih zemalja. Sve tri orijentacije zasnivale su se na različitim normativnim osnovama koje je Njemačka 70-tih godina pokušala harmonizirati kroz uvođenje obaveze sastavljanja konsolidovanih finansijskih izvještaja kao

napredne ideje i podsticaja razvoja kontinentalno – evrpskih zemalja u to vrijeme. Vremenom se utjecaj zakonskih odredbi na sistem finansijskog izvještavanja smanjio posebno nakon uvođenja MRS-a i MSFI-a kao osnove za sastavljanje i prezentaciju finansijskih izvještaja.

Sa aspekta pravnog sistema tj. vrste pravnog sistema zemlje zakonodavnog područja karakteriše legalistička orijentacija tj. težnja ka propisivanju odredbi i pravila prema kojima se treba ophoditi u sistemu finansijskog izvještavanja. Obzirom da se sistem zasniva na strogim pravilima i procedurama, to je jednim dijelom negativno utjecalo na transparentno objavljivanje finansijskih izvještaja. Transparentnost objavljivanja informacija u kontinentalnom sistemu je u odnosu na zemlje anglosaksonskog područja na znatno nižem nivou. U zemljama u kojima je zastupljen kontinentalni model izvještavanja način pripreme i objave finansijskih izvještaja u direktnoj je vezi sa poreskim propisima i pravilima za razliku od modela koji nisu zakonodavno orjentisani. Obzirom da su u zemljama koje primjenjuju ovaj model, prevashodno zastupljeni izvori finansiranja putem zaduživanja tj. glavni izvori finansiranja su Vlada i banke, to je onda i cjelokupan sistem finansijskog izvještavanja okrenut ka kreiranju i prezentovanju informacija koje služe, prvenstveno zaštiti kreditora. Za objavljivanje standarda koji prate sistem finansijskog izvještavanja zadužen je javni sektor.

Karakteristike kontinentalnog modela sa aspekta izvora finansiranja ogledaju se u tome da su nosioci izvora finansiranja u glavnom banke, vlada i osnivači malih porodičnih biznisa, dok je na ovom području tržište kapitala slabije razvijeno i nema dovoljno jak potencijal da bude kvalitetan izvor finansiranja. Obzirom da ne postoji jak utjecaj velikih dioničara to je smanjena potreba za detaljnim informacijama, te se objavljivanje računovodstvenih informacija svodi na objavljivanje nužnih zakonom propisanih informacija. Objavljivanje informacija zasnovano je na strogo formalizovane i propisane izvještaje, sa propisanom potrebnom strukturom informacija koje karakteriše konzervativizam i princip opreznosti poštujući dosljedno, i usaglašavajući izvještavanje sa poreskim propisima.

Kontinentalni pristup, čiji je glavni predstavnik Njemačka karakteriše to da su u stvari u ulozi dioničara, odnosno onih čije interese treba poštovati, poreske vlasti. Vrednovanje pozicija i njihovo objavljivanje kao i praćenje i izračun te objavljivanje rezultata poslovanja, strogo je podređeno poreskim propisima i poreskim pravilima. Osnovna svrha i cilj ovakvog sistema finansijskog izvještavanja jeste zaštita kreditora. Obzirom da se po sistemu strogo moraju poštovati principi poreskih propisa to je i država direktno

uključena u propisivanje određenih segmenata koji mogu ili jesu osnova za manipulisanje sa elementima obračuna i plaćanja poreskih obaveza. Jedna od osnovnih karakteristika kontinentalnog sistema izvještavanja jeste princip podudaranja objave godišnjih izvještaja i objave poreskog bilansa. Međutim kreatori politike finansijskog izvještavanja ovakvom pristupu zamjeraju sljedeće:

- Efekti koje sa sobom nosi strogo poštivanje poreskih propisa ruše principe na kojima se temelje poslovni finansijski izvještaji;
- Preporuka izvještavanja prema Četvrtoj i Sedmoj direktivi tačnije Direktrivi 2014/34/EU) jeste izvještavanje prema fer vrijednosti radije nego prema historijskom trošku, dok je poreski trošak neodvojivi dio poštivanja poreskih propisa i stoga je opet evidentno da poštivanje ovih procedura narušava segment poštovanja Direktiva i fer izvještavanja.
- Principi podudaranja u izvještavanju navode kreatore finansijskih izvještaja da svoj fokus postave na poreske propise i okrenu se ka poreskim vlastima.³

Komparativna analiza modela finansijskog izvještavanja i utjecaj na kvalitet finansijskih izvještaja

Opšteprihvaćeni cilj finansijskog izvještavanja jeste kreirati izvještaje koji će na transparentan i usporediv način predstavljati poslovanje privrednih subjekata. Donošenje Četvrte i Sedme direktive EU nije osiguralo željeni stepen transparentnosti u izvještavanju niti je doprinijelo harmoniziranijem korištenju računovodstvenih standarda. Stoga je donesena Uredba 1606/2002 kojom se zahtjeva obavezno korištenje MSFI-eva na području EU za konsolidovane finansijske izvještaje. Donošenje ove Uredbe u značajnoj mjeri doprinosi povećanju pouzdanosti, usporedivosti i transparentnosti finansijskog izvještavanja što je prijeko potrebno izgradnji i jačanju jedinstvenog tržišta kapitala i njegovom učinkovitom djelovanju.

Ovi razlozi još su jedan korak dalje u nastojanju harmonizacije sistema finansijskog izvještavanja. Prethodno su analizirani pojedinačni faktori koji karakterišu i prave razliku dva osnovna tipa sistema izvještavanja i evidentno je da razlike nastale po osnovu ovih faktora jesu razlike koje

³ Prilagođeno prema: Smiljan, I. (2006): Uloga Odbora za standarde finansijskog izvještavanja u Republici Hrvatskoj, Zbornik radova XLI simpozija HZRIF, Pula, HZRIF, Zagreb, Hrvatska, str. 57-68.

su mnogo značajnije u odnosu na razlike koje nastaju u nedosljednoj primjeni odredbi MRS-a i MSFI-ja. Dugogodišnja istraživanja sistema finansijskog izvještavanja doprijnijela su diverzifikaciji mnogo različitih modela izvještavanja koji kada se posmatraju globano prema različitim karakteristikama jesu prethodno objašnjena dva modela.

Naime, klasifikacija koju su predstavili Nair i Frank jeste klasifikacija zasnovana na istraživanjima provedenim u periodu od 1973-1980. godine i zasnivala su se na identifikovanju razlika sistema sa aspekta obima i učestalosti objavljivanja informacija, te sa aspekta načina mjerenja elemenata izvještaja. Nakon provedenih istraživanja identifikovale su se četiri skupine sistema izvještavanja i to: britanski model, južnoamerički model, kontinentalno-evropski model i američki model. Iz ova četiri modela ostale su dvije grupe i to grupa koju čine Velika Britanija, SAD i Holandija u britansko – američkom klasteru, i tzv. Kontinentalni klaster kojeg čini većina zemalja kontinentalne Evrope i Japan. Sličnu klasifikaciju ponudili su Muller, Gernon i Meek koji razlikuju tri računovodstvena modela: britansko – američki, kontinentalni i južnoamerički model, što opet ako se analiziraju pojedinačne karakteristike svakog od modela vodi ka distinkciji dva osnovna modela sistema izvještavanja.

Osim pomenutih, a prije predstavljanja komparacije modela bitno je naglasiti da se, generalno u istraživanju modela finansijskog izvještavanja mogu identifikovati neke specifične skupine modela ukoliko se analiza provede po nekoliko različitih kriterija. Tako su identifikovani modeli prema sljedećim kriterijima:

- Kriterij dimenzija kontrole unutar sistema i fleksibilnosti sistema izvještavanja,
- Kriteriji mjerenja i objavljivanja računovodstvenih informacija,
- Kriteriji razvrstavanja na bazi opšteg znanja i informacija stručnjaka prema skupinama sličnih zemalja;
- Kriteriji koji se zasnivaju na historijskim premisama i političkim snagama pojedinih nacionalnih računovodstvenih sistema.⁴

Analizom svakog od pojedinačnih kriterija, savremena istraživanja su rezultirala podjelom na dva osnovna modela koja imaju specifičnosti da bi bili zasebni modeli izvještavanja a to su anglosaksonski i kontinentalni model izvještavanja. Komparativni prikaz modela finansijskog izvještavanja zasniva se na identifikovanju razlika sa aspekta ekonomskog

⁴ Prilagođeno prema: Mijoč, I., Vrdoljak, T., „Međunarodne klasifikacije računovodstvenih sustava kao posljedica utjecaja različitih čimbenika okruženja“, Ekonomski vijesnik br. 2, 2012. Str. 272-292

okruženja i sa aspekta razlikovanja računovodstvenih modela koji se prijenjuju. Komparacija prema pomenutim kriterijima za dva osnovna modela predstavljena je u narednoj tabeli broj 1.

Nakon pregleda istraživanja sistema finansijskog izvještavanja iskristalizirala su se dva osnovna modela, koji u svojim podstrukturama imaju niz dodatnih varijanti modela izvještavanja ali se prema grupama zemalja po pojedinim karakteristikama mogu svrstati u prethodno obrađena dva modela izvještavanja. Karakteristike opisanih modela ukazuju na činjenicu da sistem finansijskog izvještavanja u Bosni i Hercegovini ima osobine kontinentalnog modela izvještavanja.

Tabela br. 1 – Komparativni prikaz karakteristika modela finansijskog izvještavanja ⁵

Kriterijumi	Karakteristike	Anglosaksonski model	Kontinentalni model
Društveno – ekonomski faktori	Poreski sistem zemlje	Poreska pravila ne utiču na sistem finansijskog izvještavanja	Integrirani model: visoka međuzavisnost poreskih pravila i finansijskog izvještavanja
	Pravni poredak	Sistem običajnog prava	Zakonodavni pravni sistem
	Kultura	Individualizam	Kolektivizam
	Izvori finansiranja	Tržište kapitala	Banke i država
Računovodstveni model	Ciljevi računovodstva	Istinita i fer prezentacija	Poštivanje principa opreznosti
	O r j e n t a c i j a računovodstva	Zaštita ulagača	Zaštita kreditora i poreskih organa
	Računovodstvene politike	Odluka je na menadžmetu da odredi pravila priznavanja i vrednovanja	Mogućnosti izbora pravila priznavanja i vrednovanja su minimizirane
	Računovodstveni principi	Optimizam	Konzervativizam
	Rezerve iz dobiti	Dobrovoljne / diskrecione	Obavezne / zakonske
	Izveštaj o novčanim tokovima	Obavezan	Nije obavezan
	Dobit po dionici	Obavezno objavljivanje za kompanije sa tržišta kapitala	Nije obavezan
	Procjenjivanje	Procjena očekivanih novčanih tokova	Izračun na bazi dostupnih podataka
Napomene	Obaveza kompanija je objavljivanje velikog broja dodatnih podataka i računovodstvenih politika – preovladava transparentnost	Nije obavezna objava dodatnih informacija niti računovodstvenih politika – preovladava latentnost u izvještavanju	

Izvor: Bogićević, J., „Uzroci međunarodnih razlika u finansijskom izvještavanju“

⁵ Prilagođeno prema: Bogićević, J. „Uzroci međunarodnih razlika u finansijskom izvještavanju“, Računovodstvo, br. 5-6, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd 2006., str. 92., Mijoč, I., Vrdoljak, T., „Međunarodne klasifikacije računovodstvenih sustava kao posljedica utjecaja različitih čimbenika okruženja“, Ekonomski vjesnik br. 2, 2012. Str. 272-292 i Klikovac, A., „Finansijsko izvještavanje u Europskoj Uniji – Komparativni prikaz“, Ekonomski pregled vol.58 br. 3-4, Zagreb 2007., str. 205-223

Razrada i poznavanje modela izvještavanja bitno je kako računovođama tako i revizorima kako bi jednostavnije mogli pratiti izvještavanje ali i upravljati nacionalnim sistemima izvještavanja sa ciljem povećanja pouzdanosti, transparentnosti i uporedivosti finansijskih izvještaja.

ZAKLJUČAK

Prilikom sastavljanja finansijskih izveštaja, specifično kada se govori u kontekstu njihovog kvaliteta, potrebno je posebnu pažnju posvetiti pravilima sastavljanja i prezentacije finansijskih izveštaja. Kako su finansijski izveštaji odgovornost rukovodstva preduzeća koje je jedino ovlašćeno za upotrebu resursa preduzeća, ono mora posebnu pažnju da posveti njihovom sastavljanju i prezentaciji, prvenstveno sa aspekta njihovog kvaliteta. Jedna od odrednica posmatranja i procjene kvaliteta finansijskih izvještaja jeste sistem posmatran kao cjelina prihvaćenih nacionalnih i međunarodnih propisa na kojima se zasniva finansijsko izvještavanje pojedinih država. Procjena kvaliteta finansijskih izvještaja zahtjeva poznavanje karakteristika svakog od sistema finansijskog izvještavanja kako bi se mogao procijeniti značaj pozicija i informacija finansijskih izvještaja koji čine glavne elemente u procjeni kvaliteta finansijskih izvještaja.

U procesu razvoja sistema finansijskog izvještavanja postoje različite varijante sistema s tim da su se u konačnici izdiferencirala dva osnovna modela i to kontinentalni i anglosaksonski model izvještavanja. Detaljnom analizom sistema finansijskog izvještavanja u BiH evidentno je da sistem izvještavanja se ne može, u cjelosti, podvesti niti pod jedan od prethodno predstavljenih sistema izvještavanja. Međutim, po većini karakteristika analiziranih sistema, sistem izvještavanja BiH je bliži kontinentalnom nego anglosaksonskom modelu izvještavanja. Anglosaksonski model je po značajnom broju karakteristika propisani model sa krutim pravilima koja izvještajni subjekti moraju poštovati i istovremeno svoje izvještavanje uskladiti sa nacionalnim i međunarodnim propisima što ograničava suštinu izvještavanja i u pojedinim segmentima narušava kvalitet finansijskog izvještavanja.

LITERATURA

1. Bogićević, J. “*Uzroci međunarodnih razlika u finansijskom izveštavanju*”, Računovodstvo, br. 5-6, Savez računovođa i revizora Srbije, Beograd 2006.
2. Klikovac, A., „Finansijsko izvještavanje u Europskoj Uniji – Komparativni prikaz“, Ekonomski pregled vol.58 br. 3-4, Zagreb 2007.
3. Mijoč, I., Vrdoljak, T., „Međunarodne klasifikacije računovodstvenih sustava kao posljedica utjecaja različitih čimbenika okruženja“, Ekonomski vijesnik br. 2, 2012.
4. Nobes, Ch., Parker, R., *Comparative International Accounting*, Eleventh Edition, Financial Times Press, London, 2010.
5. Roberts, C., Weetman, P., Gordon, P., *International Financial Reporting: A Comparative Approach*, Fourth Edition, Pearson Education Limited, Harlow, 2008.
6. Smiljan, I., *Uloga Odbora za standarde finansijskog izvještavanja u Republici Hrvatskoj*, Zbornik radova XLI simpozija HZRIF, Pula, HZRIF, Zagreb, Hrvatska 2006.